

Η ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

(Ὁμιλία πού ἔγινε στό φιλολογικὸ Σύλλογο «Παρνασσός»,
στὶς 10 Φεβρουαρίου 1931.)

Στὴν ἐποχὴ τοῦ ἑορτασμοῦ τῶν ἐκατόχρονων τῆς ἑλευθερίας μιὰ σύντομη ἐπισκόπηση τῆς Νεο-Ἑλληνικῆς ποιήσεως δὲν εἶνε ἴσως οὔτε περιττή, οὔτε ἄσκοπη.

Ἡ καλλιτέχνις κ. Κασσιέρη εἶχε τὴν ἔμπνευση νὰ δώσῃ δύο ρεσιτάλ ἀπαγγελίας μὲ ὥρισμα ἐργα τῶν ποιητῶν μας κατὰ χρονολογικὴ σειρὰ.

Φυσικὰ στὴ σειρὰ αὕτῃ δὲν εἶνε δυνατόν ν' ἀντιπροσωπευθοῦν ὅλοι οἱ δημιουργοί. Οὔτε ὁ χρόνος, οὔτε ἡ τέχνη τῆς ἀπαγγελίας τὸ ἐπιτρέπουν. Ἀπὸ τὸ πρόγραμμά της ὅμως δὲν ἔλειψαν οἱ σημαντικώτεροι ἀντιπρόσωποι τοῦ στίχου, ὅσοι τοῦλάχιστον μὲ τὸ ἔργο τους δίνουν τὰ στοιχεῖα πού μὲ τὴν ἀπαγγελία προσαρμόζονται.

Σὲ μένα ἔτυχε ὁ κλῆρος νὰ κάνω, σὰν εἰσαγωγὴ στοῦ ρεσιτάλ, τὴν ἐπισκόπηση τὴν ποιητικὴν.

Θὰ ἐπιχειρήσω νὰ ἐκπληρώσω τὸ ἔργο πού μοῦ ἀνέτεθη σύντομα ἐξ ἀνάγκης, ζητώντας προκαταβολικὰ τὴν ἐπίεικά σας.

Ἡ ἀναγέννηση τῆς Νεοελληνικῆς μούσας ἀρχίζει ἀπὸ τὸν Ἀντρέα Κάλβο καὶ τὸν Διονύσιο Σολωμό.

Τὴν εἶχαν προετοιμάσει οἱ ἄγνωστοι ποιητὲς τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν, ὁ Κορνάρος καὶ ὁ Χορτάτης - παλαιότερα· οἱ Ρήγας Φερραῖος, ὁ Γουζέλης, ὁ Βηλαράς, ὁ Χριστόπουλος - κατόπιν.

Ὁ Κάλβος, κατὰ 6 χρόνια μεγαλειότερος τοῦ Σολωμοῦ ἀφοῦ ἔγραψε Ἰταλικά 2 τραγωδίες καὶ κάποια φιλοσοφικὰ δοκίμια παρουσιάστηκε στὰ 1824 μ' ἓναν τόμο ἀποτελούμενο ἀπὸ 10 ὠδές. Δύο χρόνια ἀργότερα ἔβγαλε τὶς Νέες Ὠδές — 10 κι' αὐτές.

Οἱ ὠδές τοῦ Κάλβου γεμᾶτες ἀπὸ ἀγνὸ λυρισμό, κλασικὴν ἀπλότητα καὶ ἁρμονία καὶ φιλοσοφικὴ πνοή, εἶνε ὅλες παλμοὶ μιᾶς μεγάλης Ἑλληνικῆς ψυχῆς. Ἀπὸ τὴν πρώτη τὸ «Φιλόπατρι» πού εἶνε ἀφιερωμένη στοῦ γραφικοῦ νησί του, τὴ Ζάκυνθο, ὡς τὴν 20ὴν τὸ «Βωμὸ τῆς Πατρίδος», περνάει μιὰ ἱερὴ φλόγα γιὰ τὴν Ἑλλάδα, ἡρώων μητέρα, καθὼς τὴν ἀποκαλεῖ στὸν «Ὠκεανό». Ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει οὔτε ἴχνος ρητορικῆς κενολογίας. Ἐξεσιλίζει ἡ ἀληθινὴ ἔμπνευση, τὸ αἶσθημα τὸ ζωντανό...

Τὴν ἴδια ἐποχὴ ὁ Σολωμὸς ἀρχίζει νὰ γίνεται γνωστὸς σ' ἓνα στενὸ κύκλο φιλοτέχνων ἀπὸ τὰ πρῶτα λυρικά τραγούδια του, τὴν «Ἀνθούλα», τὴν «Εὐρυκόμη», τὴν «Ξανθούλα», τὴν «Ὀρφανή», πού κυκλοφοροῦν σὲ χειρόγραφα.

Ξαφνιάζει κάπως ἀλλὰ καὶ γοητεύει ὁ λαγαρὸς, ἀψευγάδιαστος στίχος του μὲ τὸ λιτό, κρουστοῦφασμένο φόρεμα τῆς δημοτικῆς γλώσσας.

Στὰ 1823 συνθέτει τὸν «Ὑμνο στὴν Ἐλευθερίαν», ἔργο μεγαλόπνοο, πλημμυρισμένο ἀπὸ τὸ φῶς πλούσιων αἰσθημάτων καὶ νοημάτων ἀκριβῶν.

Ἀκολουθοῦν ἡ «Ὠδὴ στὸ Θάνατο τοῦ Μπαῦρον», ἔργο μὲ ἀρκετὰς ἀρετὲς ἀλλὰ καὶ μὲ σημαντικὰ μειονεκτήματα, «Τὸ Ἐπίγραμμα τῶν Ψαρρῶν», ἡ «Φαρμακωμένη».

Ἡ τέχνη τοῦ Σολωμοῦ φτάνει στὸ μεσουράνημά της μὲ τὸ «Λάμπρο», τὸν «Πόρφυρα», τὸν «Κρητικὸ» καὶ τοὺς «Ἐλευθέρους Πολιορκημένους».

Ὅλα αὐτὰ τὰ μεγάλα ποιήματα πού οἱ στίχοι τοὺς «εἶνε στίχοι πού ἓνα ἔθνος ἀξίζει νὰ ὑπερηφανεύεται γιατί τοὺς ἔχει σιτὴ γλῶσσα του» καθὼς ἔγραψε ὁ Παλαμᾶς γιὰ τὰ δύο τελευταῖα, δὲν τάχουμε δυστυχῶς ἀκέρια.

Μένουν κομμάτια θαυμαστὰ φειδιακῶν ἀγαλμάτων πού τὰ χαιρόμαστε ἔτσι καθὼς εἶνε καὶ μαντεύουμε τὴν ἄφταστην ἀξία τοῦ συνόλου.

Ἡ ἐπίδραση τοῦ Σολωμοῦ στὴ Νεοελληνικὴ ποίηση καὶ γενικώτερα στὴν Τέχνη εἶνε μεγάλη καὶ θαυματουργή. Μὲ τὸν ἐπιδέξιο χειρισμὸ τῆς δημοτικῆς, μὲ τὸ θερμό, ζωογόνο αἶσθημα τῆς καρδιάς του καὶ μὲ τῆς ψυχῆς του τὴν ὁμορφίαν καὶ τὴ δύναμη, ἐγινε ὁ Ντάντε τῆς Ἑλλάδος.

«Τὸ Ἔθνος ζητεῖ ἀπὸ ἡμᾶς τὸν θησαυρὸν τῆς ἀτομικῆς μας ἰδιοφυΐας μὲ ἔνδυμα ἐθνικόν», ἔγραψε κάποτε ὁ ἴδιος στὸν Τερτσέτη.

Τὸ θησαυρὸ τῆς ἰδιοφυΐας του, ἔτσι καθὼς τὸ ἔθνος τὸν ζητοῦσε, ἐκεῖνος τὸν ἔδωσε.

Κι' ὁ θησαυρὸς αὐτὸς εἶνε τὸ πλουσιώτερον ὡς τώρα πνευματικὸν ἀπόκτημα τῆς ξαναγεννημένης πατρίδας.

Ἡ θαυμαστὴ τέχνη τοῦ Σολωμοῦ συγκεντρώνει ὁλόγυρά της ἓνα πλῆθος πιστῶν.

Ἀνάμεσά τοὺς εἶνε νέοι μὲ ἀληθινὸ ταλέντο. Ὁ Πολυλᾶς, ὁ Τερτσέτης, ὁ Τυπάλδος.

Ὁ Πολυλᾶς ἔγραψε μερικὰ ἀρμονικὰ τραγούδια καὶ μετέφρασε μ' ἐπιτυχίαν τὸν Ὅμηρον καὶ τὸν Σαίξπηρ. Σημαντικὴ εἶνε ἡ συμβολὴ του στὴν Κριτικὴ, πρὸ πάντων στὴν ἀνάλυση τῆς Σολωμικῆς τέχνης.

Ὁ Γεώργιος Τερτσέτης ἔγραψε μερικά ἐκτενῆ ἀφηγηματικά ποιήματα μὲ πολλές τεχνικὲς ἀρετές.

Ἀξιοσημείωτη εἶνε ἡ προσπάθειά του νὰ χρησιμοποιήσῃ τὴ γλῶσσα τοῦ Λαοῦ σὲ θέματα ἀρχαῖκά, ὅπως τὸν Πίνδαρο καὶ τὴν Κόριννα, καὶ τοὺς Γάμους τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, προσπάθεια πού ικανοποιήθη κι' ἐφάνέρωσε τὴ δύναμη καὶ τὴν ἀξία τῆς δημοτικῆς.

Ὁ πῶς ἀξίος μαθητὴς τοῦ Σολωμοῦ εἶνε ὁ Ἰούλιος Τυπάλδος. Ποιητὴς ἀβρότατος, εὐγενικός, αἰθερόπλαστος.

Ἐγραψε τραγούδια ἐρωτικά καὶ πατριωτικά μὲ αἰσθημα καὶ μὲ στιχουργικὴ δεξιότην.

Ἐγνώρισε τὸ θρίαμβο, γιατί κ' οἱ διανοούμενοι τοῦ καιροῦ του τὸν ἐκτιμοῦσαν κι' ὁ λαὸς τὸν ἀγαποῦσε.

Πολλὰ τρυφερά τραγούδια του ἐτονίσθησαν, ἐτραγουδήθησαν καὶ τραγουδιῶνται ἀκόμη στὰ ἐπτάνησα.

Τῆς Σολωμικῆς τέχνης συνεχιστὴς εἶνε κι' ὁ Κερκυραῖος Γεράσιμος Μαρκοράς, ποιητὴς τοῦ ἐπικοῦ «Ὅρκου»· εἶνε δυνατὸς τεχνίτης τοῦ στίχου μὲ ἀξιόλογες λυρικὲς ἐξάρσεις.

Ἡ γαληνὴ ἐνατένιση τῆς ζωῆς εἶνε τὸ χαρακτηριστικώτερο σημεῖο τῆς δροσερῆς του τέχνης.

Ἕνας ἀκόμη θαυμαστὴς τοῦ μεγάλου Διδασκάλου εἶνε κι' ὁ Ζαλοκώστας, χωρὶς μολαταῦτα νὰ γίνῃ ὁπαδὸς του. «Εἶνε ὁ μόνος ποιητὴς πού θάχῃ καύχημά του μιὰ μέρα αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ξεπεσμένος τόπος», γράφει στὸν Ἰταλὸ Ρεγάλδη.

Ὁ Ζαλοκώστας ἔγραψε πολλὰ ἐπικά τραγούδια σὲ χασμωδικὴ καθαρεύουσα μὲ ἄφθονες «ἐκτροχιάσεις καὶ ἀκυριολεξίας» καθὼς ἔγραψε ὁ Ροΐδης. Ἀλλὰ σὲ λίγα λυρικά του γραμμένα στὴ δημοτικὴ βρίσκουμε ἀληθινὰ αἰσθήματα καὶ τέχνη ἀρκετὰ προχωρημένη γιὰ τὴν ἐποχὴ του.

Ὁ «Βοριάς πού τ' ἀρνάκια παγώνει», εἶνε λυρικό ξέσπασμα μιᾶς πονεμένης πατρικῆς καρδιάς, καὶ συγκινεῖ μὲ τὴν ἀλγεινὴ του ἔκφραση.

Λίγα χρόνια μετὰ τὴν ἐμφάνιση τῶν ἔργων τοῦ Κάλβου καὶ τοῦ Σολωμοῦ κ' ἐνῶ τὰ ἐπτάνησα βρίσκονται σὲ πλήρη φιλολογικὴν ἀκμὴ, κ' ἐνῶ συνεχίζεται καὶ συμπληρῶνεται τὸ ἔργο τῆς σχολῆς πού ὀνομάστηκε «Ἑπτανησιακὴ», διάφοροι λόγιοι ἀπὸ τὸν ὑπόδουλο ἑλληνισμό, τραβηγμένοι ἀπὸ τὸ ζωογόνο ἀέρα πού πνέει στὴν ἐλευθερωμένη γῆ, συγκεντρώνονται στὴν παλαιὰ πρωτεύουσα, τὸ Ναύπλιο, μεταφέρονται σὲ λίγο στὴν καινούργια, τὴν Ἀθήνα, κι' ἀρχίζουν νὰ ἐτοιμάζουν μιὰ νέα φιλολογικὴ ἐστία. Γίνεται μιὰ σχολὴ σιγὰ-σιγὰ, ἡ Ἀθηναϊκὴ καθὼς ἐβαφτίστηκε

σχολή. Ἀποτελεῖται ἀπὸ τοὺς δυὸ Φαναριῶτες ἀδελφοὺς Σοῦτσους, τὸ Σμυρναῖο Ὁρφανίδη, τὸν Ἡπειρώτη Ραγκαβῇ, μὲ συνεχιστὲς τοὺς Ἀδελφοὺς Παράσχους, τὸν Παπαροηγόπουλο, τὸν Βασιλειάδη, τὸν Βερναρδάκη.

Ἐχει τὶς ἀρετὲς τῆς γνώσης, τῆς σοφίας ἀν θέλετε, ἀλλὰ ἔχει καὶ τὰ ἐλαττώματα τοῦ Ὑπερρομαντισμοῦ τῆς Δύσης τὸν ὁποῖον ἀντιγράφει. Κι' ἀπάνω ἀπ' ὅλα τὸ σημαντικώτατο ἐλάττωμα τῆς καθαρεύουσας, γλώσσας ψυχρῆς καὶ ἀντιποιητικῆς.

Ὁ Ἀλέξανδρος Σοῦτσος καὶ ὁ Ὁρφανίδης ἔγραψαν πληθοὺς σατιρικῶν τραγουδιῶν ποὺ εἶχαν τὴν ἐπιτυχία τῆς ἐπικαιρότητος.

Ὁ Παναγιώτης Σοῦτσος εἶνε ὁ ἀρχηγὸς τῶν Ὀλοφουρομένων καθὼς τοὺς ἀπεκάλεσαν.

Ἐσπείρει τὴ συγκίνηση στὸ λαὸ μὲ τὶς 17 ἐκδόσεις τοῦ δακρύβρεχτου «Ὀδοιπόρου» του.

Ἡ προσπάθεια τοῦ Ραγκαβῇ, ποὺ ὁ Καμπούρογλου ὠνόμασε, πνευματικὸ χεῖμαρρο, εἶνε ἀνώτερη. Σὲ πολλοὺς στίχους του ὑπάρχει θέρμη ποιητικῆ, εὐγένεια καὶ μουσικῆ.

Ὁ Ἀχιλλεὺς Παράσχος ἐθριάμβευσε μὲ τοὺς ρομαντικούς τοὺς στίχους ἐπὶ τριάντα χρόνια. Ἐγραψε τέσσαρους τόμους ἔκτενῶν ποιημάτων, πατριωτικῶν, ἐρωτικῶν, ἀφηγηματικῶν.

Σημαντικὸ μέρος τοῦ ἔργου του εἶνε ἀποτέλεσμα ἀληθινῆς ἐμπνεύσεως. Ἡ ἐκτέλεσις ὅμως εἶνε πάντα σχεδὸν ἐλλειπτική.

Γιὰ τὸν Παράσχο ὁ Παλαμᾶς εἶπε κάποτε ὅτι εἶνε «σπάνιο φαινόμενο τόσον ἐξόχου ποιητοῦ μὲ τόσας ἐλλείψεις».

Ὁ Ἐμ. Ροῦδης στὴν περίφημη μελέτη του περὶ συγχρόνου ἑλληνικῆς ποιήσεως ποὺ διάβασε στὸν «Παρνασσὸ» στὰ 1877 τὸν ἀναγνωρίζει αὐτὸν καὶ τὸ Βαλαωρίτη γιὰ τοὺς μεγαλείτερους ποιητὲς τῆς ἐποχῆς τους.

Τρεῖς θεωρεῖ ὡς κορυφαίους μεταξὺ τῶν ἕως τότε Ἑλλήνων ποιητῶν:

Τὸ Σολωμό, τὸ Χριστόπουλο καὶ τὸ Βηλαρά· χαμηλότερα ἀπ' αὐτοὺς βάζει δύο ἄλλους «μὴ ἐστερημένους ποιητικῆς τινος ἀξίας» καθὼς λέει:

Τὸν Ἀλέξανδρο Σοῦτσο καὶ τὸ Ζαλοκώστα· καὶ φτάνοντας στοὺς συγχρόνους του—γιατὶ ὅλοι αὐτοὶ δὲν ὑπῆρχαν τότε στὴ ζωὴ—ρωτᾷ: «Ἀλλὰ δὲν ὑπάρχουσιν ἄραγε καὶ σήμερον οἱ δυνάμενοι νὰ συγκριθῶσι πρὸς τὸν Σολωμό, τὸν Χριστόπουλον καὶ τὸν Βηλαράν; Δύο μόνον

νομίζομεν, καὶ εἰς ὅλων τὰ χεῖλη ἀνεβαίνουνσι τὰ ὀνόματα τοῦ Βαλαωρίτου καὶ τοῦ Ἀχιλλέως Παράσχου».

Παρακάτου ὅμως, ἀναλύοντας τὴν τέχνην του, λέει: «Ἡ ἔμπνευσις καὶ ἡ ἐκτέλεσις αἰωνίως παλαίονσι καὶ γρονθοκοποῦνται ἐν αὐτῷ ὥς ὁ Ἡσαῦ καὶ ὁ Ἰακώβ ἐν τῇ κοιλίᾳ τῆς Ρεβέκκας. Εἰς πάντα τὰ ποιήματα τοῦ Παράσχου θαυμάζομεν κραυγὰς ἀλγούσης καρδίας, εὐγλώττους ἀποστροφάς, σφοδρότητα πάθους, μεταφορὰς ποιητικωτάτας, συγχρόνως ὅμως σύγχυσιν, ἐπαναλήψεις, χάσματα καὶ ἀκαταστασίαν».

Ἄν ἡ σύγκρισις τοῦ Παράσχου μὲ τὸ Σολωμὸ καὶ τὸ Βαλαωρίτη εἴνε ἄστοχη, ἡ ἀνάλυσις τῶν τραγουδιῶν του, καθὼς φανερῶνται στὸ μικρὸ αὐτὸ κομμάτι εἴνε ἐξαίρετη καὶ ἀντάξια τοῦ φωτισμένου συγγραφέα τῆς «Πάπισσας Ἰωάννας».

Ὁ Γεώργιος Παράσχος σὲ μιὰ λύρα ἀδύνατη ἀλλὰ ὄχι παράχορδη, ἔκρουσε κάποια ἀπλὰ πατριωτικὰ τραγούδια.

Ὁ Παπαρηγόπουλος μὲ τὴ θλιμμένη του Μοῦσα, τὴ μοιρολογήτρα, ἐκυριάρχησε ἐπίσης πολὺν καιρὸ. Κριμα πὺν πέθανε 30 μόλις ἐτῶν πρὶν συμπληρώσῃ ἓνα ἔργο πὺν μ' ὅλα τὰ ἐλαττώματά του τὰ μορφολογικὰ εἶχε τὰ στοιχεῖα τῆς ἀληθινῆς τέχνης.

Ὁ Σπῦρος Βασιλειάδης εἴνε ὁ ποιητὴς τῶν «Ἀττικῶν νυκτιῶν». Εἴνε λιγώτερο πεσσιμιστὴς ἀπὸ τὸν Παπαρηγόπουλο, ἀλλὰ καὶ λιγώτερο λυρικός. Μεγαλείτερη ἐπιτυχία ἐσημείωσαν τὰ δραματικά του ἔργα καὶ προπάντων ἡ «Γαλάτεια» πὺν μετεφράσθη καὶ σὲ τρεῖς ξένες γλῶσσες.

Τὸ ποιητικὸ ἔργο τοῦ Βερναρδάκη βρίσκεται κυρίως στὶς ἀρχαϊόπρεπες τραγωδίες του, γραμμένες σὲ στίχους. Ἄν καὶ μὲ τὸν περίφημο «Ἐλεγχὸ ψευδαττικισμοῦ» ἐπολέμησε τοὺς ὑπερασπιστὰς τοῦ Ἀττικοῦ λόγου ὁ ἴδιος δὲν μπόρεσε νὰ ἀπολυτρωθῇ ἀπὸ τὴν καθαρεύουσα.

Μία φυσιογνωμία ἐντελῶς ξεχωριστὴ ἔρχεται νὰ σταθῇ ἀντιμέτωπὴ τῆς Ἀθηναϊκῆς σχολῆς καὶ νὰ χύσῃ μιὰ νέα δροσερὴ πνοὴ στὴν ποίησίν μας. Εἶναι ὁ Λευκαδίτης Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης.

Ἡ ποίησις του εἴνε ἓνα φλογερὸ ξέσπασμα ψυχῆς θρεμμένης ἀπὸ τὸν ἀγνὸν ἀέρα τῆς πατρίδος του καὶ ἀπὸ τὶς παραδόσεις καὶ τοὺς θρύλους τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Στὸ ρουμελιώτικον αὐλὸ τοῦ φυσάει ἡρώϊκὲς μπαλλάντες σὲ σκοποὺς δημοτικοὺς πὺν μέσα τους ξεχειλίζει πάντα ὁ ἐνθουσιασμός καὶ συχνὰ ἡ λυρικὴ συγκίνησις.

Ἡ γλῶσσα του εἶνε πλούσια, ζωντανή, γλῶσσα τῶν Λαϊκῶν τραγουδιῶν.

Πρὶν ἀκόμη κλείσουμε τὴν περίοδο τῶν παλαιότερων ποιητῶν πρέπει ν' ἀναφέρουμε τὸν Ἀντρέα Λασκαράτο, τὸν πρῶτο ἀξιόλογο νεοέλληνα σατιρικό, μὲ τὶς τολμηρὲς ἀρχὲς καὶ τὴν τολμηρότερη γλῶσσα, τὸν Ἀντ. Μανοῦσο, ποιητὴ κομψῶν στίχων ποὺ ἀντιλαλοῦν κάπως τὴν Ἰταλικὴ Μοῦσα, τὸν τρυφερὸ Καρασούτσα, τὸν Ἀγγελο Βλάχο, σοφὸ λογοτέχνη καὶ κριτικό, ἀξιόλογο μεταφραστὴ τοῦ Χάινε, τοῦ Λαμαρτίνου, τοῦ Γκαῖτε καὶ τοῦ Λέσιγκ, ποὺ τὰ τραγούδια του ξεχωρίζουν γιὰ τὴν εὐγένεια τῆς ἐμπνεύσεως καὶ τὴν κομψότητα τῆς μορφῆς, τὸν Τανταλίδη, τὸ Βικέλα, τὸ Ζαμπέλιο, τὸν Κονεμένο, τὸ Βαλαβάνη, τὸ Μικέλη Ἀβλίχο, ξεχωριστὴ σατιρικὴ φλέβα.

Τὸ τελευταῖο τέταρτο τοῦ 19ου αἰῶνα βρίσκει τὴ δημοτικὴ γλῶσσα κυρίαρχη στὸν ἑμμετρο λόγο.

Νέοι ποιητὲς καθὼς ὁ Ἀργύρης Ἑφταλιώτης, ὁ Προβελλέγιος, ὁ Πάλλης, ὁ Βιζυηνός, ὕστερα ἀπὸ κάποιους δυσταγμοὺς πετᾶνε τὸν ἄχαρο μανδύα τῆς τεχνητῆς καθαρεύουσας γιὰ νὰ ντύσουν τὴ Μοῦσα τους μὲ τὴ λαμπρόχρωμη κι' ἀνεπιτήδευτη δημοτικὴ.

Ἀπὸ τοὺς φανατικωτέρους δημοτικιστὲς εἶνε ὁ Μυτιληναῖος Ἑφταλιώτης (Κ. Μιχαηλίδης).

Τὸ ποιητικὸ του ἔργο ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο τόμους στίχων γεμάτων ἀρρενωπῆ ὁμορφιά καὶ λαϊκὸ χρῶμα.

Ὁ Προβελλέγιος τρυφερός, ρομαντικός, μᾶς δίνει σὲ δύο τόμους ἀξιόλογες Ἑλληνικὲς ἀκουαρέλλες καὶ κάποτε φιλοσοφικοὺς στοχασμοὺς.

Ἀκατάβλητος μαχητὴς τοῦ Δημοτικισμοῦ ὁ Ἀλέξης Πάλλης, μεταφράζει σὲ στίχους τὴν Ἰλιάδα τοῦ Ὀμήρου καὶ στὰ λιγοστὰ τραγούδια του φανερώνει μίαν ἔντονη ψυχὴ θρεμμένη ἀπὸ τὸ δροσόβολο ἀγέρι τοῦ ἑλληνικοῦ ὑπαίθρου.

Ὁ Βιζυηνός, ἐξαίσιος διηγηματογράφος εἶνε μαζὶ καὶ ποιητὴς ποὺ μᾶς ξαφνιάζει μὲ τὴν ἄνιση τέχνη του. Ἐχει στίχους ἀδύνατους, ρηχοὺς, ἀλλὰ καὶ στίχους καλοδεμένους καὶ βαθυστόχαστους.

Ἀλλά, καθὼς εἶπε ὁ Παλαμᾶς :

«Ὁ στίχος του δὲν εἶνε παρὰ σταθμὸς γιὰ νὰ τραβήξῃ ὁ ποιητὴς στὸ δρόμο τοῦ πεζοῦ λόγου ὅπου περπατᾷ πιὸ ἐλεύθερα καὶ κάθεται ἀναπαυτικώτερα».

Κάποια ποιήματά του ἔκαναν τὸν Ὄσκαρ Οὐαϊλντ νὰ γράψῃ μὲ πολὺ ἐνδιαφέρον καὶ μὲ συμπάθεια γι' αὐτὸν

καθώς και για τὸν Παλαμᾶ καὶ τὸ Δροσίνη πού τοὺς εἶχε διαβάσει σὲ μιὰ μετὰφραση σειρᾶς ἑλληνικῶν ἔργων. Ἐνα χρόνο μικρότερος ἀπὸ τὸ Βιζυηνὸ εἶνε ὁ σατιρικός Γεώργ. Σουρῆς. Μὲ τὴν παρατηρητικότητά του, τὴ σκωπτικὴ του διάθεση καὶ τὴ στιχουργικὴ του εὐχέρεια, ἐσατίρισε θριαμβευτικὰ τὴν κοινωνικὴ καὶ τὴν πολιτικὴ ζωὴ τῆς ἐποχῆς του, ἐγγίζοντας κάποτε τὴν ποίηση.

Ὁ Ἰωάν. Παπαδιαμαντόπουλος, ὁ Ζὰν Μωρεάς, ἕνας μέγας ποιητὴς πού τὸν ἐκέρδισε ἡ Γαλλία, δὲν ἔγραψε ἑλληνικὰ παρὰ ἕνα μικρὸ τόμο νεανικῶν στίχων μὲ τὸν τίτλο, «Τρυγόνες καὶ ἔχιδνα».

Μ' ὅλο τὸ γλωσσικὸ καὶ αἰσθητικὸ τους ἀνακάτωμα, ἔχουν κάποια χαρακτηριστικὰ σημάδια τῆς μελλοντικῆς ἐξελέως του.

Στὰ 1858 ἐγεννήθηκε ὁ Μαρτζώκης κ' ἕνα χρόνο κατόπιν ὁ Δροσίνης καὶ ὁ Παλαμᾶς, τρεῖς ποιητὲς σημαντικοί.

Βαθὺς μελετητὴς τοῦ Ἰταλικοῦ Παρνασσοῦ, ὁ Στέφανος Μαρτζώκης ἀγάπησε κ' ἐκαλλιέργησε τὸ σονέττο, πού ἀργότερα ἔμελλε νὰ τελειοποιήσῃ ὁ Μαβίλης.

Ἀλλὰ καὶ πλεῖστες ἄλλες μορφὲς τοῦ στίχου ἐχρησιμοποίησε μ' ἐπιτυχία.

Ἰδιοσυγκρασία ἀνήσυχη, ψυχὴ πονεμένη, ἔβγαλε ἀλγινεὺς κραυγὲς γιὰ τὸν ἔρωτα, γιὰ τὴ ζήλεια, γιὰ τὸ μῖσος. Προσπάθειες μεγάλων πεταγμάτων ἔκανε μὲ τὸ «Παγκόσμιο τραγούδι» του.

Ἀλλὰ ὅσοι στίχοι του εἶνε ἀποτέλεσμα συγκινήσεων ἀληθινῶν εἶνε οἱ καλλίτεροι.

Μεταχειρίστηκε μίαν ἀπλὴ δημοτικὴ ἰδιωματικὴ κάπως, δίχως ὅμως τοῦ Σολωμοῦ τὴ γλωσσοπλαστικὴ τέχνη, οὔτε τοῦ Βαλαωρίτη τὴν ἀναζητητικὴν ἱκανότητα.

Τὸ καφενεῖο «Νέο Κέντρο», πού ἐσύχναζε ἕνα πλῆθος νέων λογίων, ἀποτελοῦσε τὸν κύκλο του καὶ τὴ σχολή του.

Ὁ Γεώργιος Δροσίνης εἶνε ὁ ποιητὴς ὁ εἰδυλλιακὸς ὁ θεοκριτικός, ὁ φυσιοκρατικός.

Ἀντλεῖ τὶς ἐμπνεύσεις του ἀπὸ τὴ ζωὴ τῶν βουνῶν καὶ τῶν κάμπων, τῶν καλυβιῶν, τῶν ἀκρογιαλιῶν, καὶ ἀπὸ τοὺς θρύλους τοῦ λαοῦ.

Ξέρει νὰ βλέπει προσεχτικὰ τὸ τοπεῖο ἀπ' ὅλες τὶς μεριεὶς σ' ὅλες τὶς ὥρες καὶ νὰ τὸ ζωγραφίξῃ περίτεχνα.

Ὁ στίχος του εἶνε ἁρμονικός, καλοδεμένος, οἱ ρίμες του διαλεχτές, τὸ ἐπίθετο ἀκριβολογημένο.

Ὁ Παλαμᾶς—εἶνε ὁ Παλαμᾶς:

Ὁ ποιητὴς τῶν μεγάλων ὁραμάτων. Ὁ ποιητὴς τοῦ

αἰθερόπλαστου ἰδανικοῦ καὶ τοῦ φυσιοκρατικοῦ πραγματισμοῦ, ὁ γερεὸς θρηνωδὸς τοῦ «Τάφου», κι' ὁ περήφανος τραγουδιστὴς τοῦ «Δωδεκαλόγου τοῦ Γύφτου», ὁ αἰσθηματικὸς στεναχτὴς τῶν «Παθητικῶν κρυφομιλημάτων», κι' ὁ σκληρὸς σαρκαστὴς τῶν «Σατιρικῶν γυμνασμάτων».

Πλούσια φλέβα, ἄσωση, ποὺ ἔθρεψε καὶ θρέφει τὴν ἑλληνικὴ νόση.

Εἶνε ὁ ποιητὴς ποὺ πρέπει νὰ στηθῇ πλαῖ στὸ Σωλωμὸ καὶ στὸν Κάλβο.

Ὁ Λορ. Μαβίλης εἶνε ὁ ἐμπνευσμένος ἀκούραστος τεχνίτης τῶν ἀριστουργηματικῶν σοννέτων. Ἐπέτυχε νὰ συνδυάσῃ τὴ μορφολογικὴ ἀκρίβεια τῶν παρνασικῶν μὲ τῶν ρομαντικῶν τὴ συγκίνηση καὶ τὸ πάθος.

Ὁ Στρατήγης ἔδωσε κάποιες συμπαθητικὰς ἀκουαρέλλες τῆς γενέθλιας του γῆς.

Ὁ Πολέμης ἐσυγκίνησε τὴν ἐποχὴ του μὲ τὰ τρυφερά ἐρωτικά τραγούδια του καὶ μὲ τὶς πατριωτικὰς του μπαλλάντες ποὺ μέσα τους συχνὰ ἀφθονεῖ ἡ λυρική ρητορεία.

Ὁ Παῦλος Νιρβάνας ἔγραψε λίγα ἀλλὰ διαλεχτὰ τραγούδια ἀβρόα, συγκινημένα, μ' ἐξαίσιον ἐπιγραμματισμό.

Ὁ Κώστας Κρυστάλλης εἶνε ὁ τραγουδιστὴς τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς στάνης, καθὼς κι' ὁ ἴδιος τὸ λέει μὲ τὸν τίτλο τῆς καλλίτερης συλλογῆς του.

Τὴ ζωὴ τοῦ βουνοῦ, τὴ ζωὴ τοῦ ἱσοπάνη, τὴν ἐξωγράφισε σὲ στίχους ἀδρούς, λεβέντικους, ἀνάκατους μὲ στίχους δημοτικῶν τραγουδιῶν ποὺ τοὺς ἀφομοιώνει, χωρὶς νὰ τοὺς ἀντιγράφει.

Εἶνε ἓνας Ἕλληνας, πολὺ Ἕλληνας ποιητὴς.

Ὁ Γιάννος Ἐπαχτίτης (Βλαχογιάννης) ἔγραψε κάποιους στίχους ἀρρενωπούς, κρουστοδεμένους, σὲ ὥραία δημοτικὴ.

Θὰ τελειώσω τὴ σύντομη εἰσαγωγὴ μου μὲ τὸν Πέτρο Βασιλικὸ (Κ. Χατζόπουλο), ποιητὴ ξενότροπο ἀλλὰ βαθυστόχαστο, τραγουδιστὴ τοῦ ὄνειρου, ἓναν μεταφυσικὸ δημιουργό.

Ὁ πονεμένος λυρισμὸς του συγκινεῖ βαθύτατα καὶ οἱ ἀχνὲς εἰκόνες του προκαλοῦν ἔντονην ὑποβολή.

Σ' ἓνα δεύτερο ρεσιτάλ τῆς Κας Κασσιέρη, ὅχι μακρυνό, ἐλπίζω νάχω τὴν τιμὴν νὰ σᾶς μιλήσω γιὰ τὸ ἔργο τῶν νεωτέρων ἑλλήνων ποιητῶν, ἄξιων συνεχιστῶν μιᾶς καλλιτεχνικῆς δημιουργίας ποὺ σὲ πολλὰ σημεῖα τῆς δὲν εἶνε καθόλου κατώτερη ἀπὸ τὶς ὅμοιες ἄλλων, μεγάλων λαῶν.

ΣΠΥΡΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ